

תעלומה: היכן קבורים החשמונאים?

התאמה: לכל המשפחה.

קושי מסלול: קל מאוד!

אורך מסלול: כשני קילומטרים

משך מסלול: שעה וחצי

מפה: מפת סימון שבילים מס' 9 "מבואות ירושלים"

(מהדורה אחרונה ומעודכנת ביותר הודפסה בשנת 2011).

הגעה מהמרכז: נוסעים בכביש מס' 1 (ירושלים-ת"א) לכיוון ירושלים. במחלף בן-שמן פונים לעבר מודיעין, בכביש מס' 443. כקילומטר וחצי אחרי הפנייה ימינה למבוא מודיעין ישנה פנייה שמאלה אל קברות המכבים (אין כאן רמזור וצריך להיזהר הפניה!). פונים שמאלה ומיד שוב שמאלה אל רחבת חנייה הסמוכה לכביש הראשי.

ציוד נדרש: נעלי הליכה, מים, כובע, ביגוד חם ביום קריר.

• **המסלול מעגלי, אין צורך בהקפצת רכבים.**

ממגרש החנייה פוסעים אל הגבעה הסמוכה שאליה מכווין השלט "קברות המכבים". הגבעה זרועה קברים חצובים בסלע המסודרים בשתי שורות. כל אחד מהם בנוי במתכונת פיר קטן שבתחתיתו שני מקומות קבורה, אולי לבני זוג. מעל הקברים הונחו מכסי אבן גדולים וכבדים. כיום חלקם חסרים. האומנם כאן נקברו המכבים? ממה מזהה כך המקום? מסתבר שבערבית נקרא המקום קבור אל-יהוד, קברי היהודים, אולם שמם של החשמונאים לא מוזכר בו. אנו שולפים עדות לשם בירור קדמותו של הזיהוי. העד הוא זרובל חביב ז"ל, שהיה אחד מתלמידי הגימנסיה העברית 'הרצליה'. הוא מספר כיצד בשנת 1907 יצאה למקום משלחת חיפושים מטעם בית הספר. כשהגיעו לאזור פגשו רועה ערבי וכששאלוהו היכן נמצאים קברי החשמונאים הוא לקח אותם אל המקום שבו אנו ניצבים כרגע ואמר להם: "אלו קברי היהודים". זרובל מספר בזיכרונו תיזו עד כמה התרגשו מורי ותלמידי הגימנסיה. היה זה יום ראשון של חנוכה והם הדליקו במקום נר חנוכה ראשון וכך יצרו מסורת על אודות מקום קבורתם של החשמונאים. משכנע? לא ממש...

הבא נמשיך. חולפים על פני האנדרטה הגדולה, ממשיכים בדרך עפר ובהסתעפות קטנה ממנה פונים שמאלה, לעבר הכביש הראשי. ממש בסמוך אליו נמצאת מערת קבורה עתיקה שגרם מדרגות מאדני עץ כבדים מוביל אליה. המערה נחפרה ושומרה עם הרחבת הכביש. בתוך המערה נמצאו גלוסקמאות (ארונות קבורה קטנים, לעצמות) אבן שעליהן חקוקים השמות חשמן, שמעון, מרים, שרה, מנילאוס. חלק מהשמות מוכרים ממשפחת בית חשמונאי. עם מציאת הגלוסקמאות וזיהוי הכתובות הייתה התרגשות גדולה בקרב החוקרים. האומנם התגלו קברות המכבים? – מסתבר שהדברים אל כל כך פשוטים.

גם כאן מתגלים כמה בקיעים. ראשית, ידוע כי קבורה בגלוקסמאות אבן לא הייתה נהוגה לפני ימי המלך הורדוס, המאוחר בעשרות שנים לחשמונאים. והשמות? – השמות הם שמות רווחים תקופה זו ושנמצאו גלוסקמאות הנושאות שמות של חשמונאים כך התגלו באותה מערה גם גלוסקמאות הנושאות שמות אחרים.

יותם יעקבסון

הרצאות, צילום וכתיבה, הדרכה בארץ
ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה

שנית- ישנה עדות נוספת שטרם הזכרנו. הפעם זוהי עדות בת 2000 שנה; היא מופיעה בכתביו של ההיסטוריון יוסף בן-מתתיהו. יוסף ב--מתתיהו מספר ששמעון החשמונאי הקים מצבה גדולה לאחיו והוריו. המצבה הייתה בנויה אבנים טובות, נראתה למרחוק והשקיפה על הים. הוא מתאר עמודים מפוארים ושבע פירמידות: 2 להוריו וחמש עבור אחיו. במקורות אחרים מצוין מקום הקבר בסמיכות לכפר מודיעין, הוא הכפר אל-מידיא הסמוך לנו. הנקודה שבה אנו נמצאים אינה סמוכה לשום מקטום ישוב ולא משקיפה על הים. אם כך, נפסלה המערה נפסלת.

מה עושים? קודם כל כדאי להתרחק מהכביש ומהרעש מחריש האוונטיים של המכוניות הזוהרות על הכביש. חוזרים אל רחבת האנדרטה וממשיכים ממנה בדרך עפר צפונה (שמאלה) אל גבעה סמוכה שבראשה מבנה קבר של שיחי עירבאוי (המערבי). האתר בראש הגבעה נקרא גם ח'רבת הגרדי וכך הוא מכונה בשלטים. לצד השלט ח'רבת הגרדי ניצבת אנדרטת אבן, המנופצת פעם אחר פעם. היא הוקמה לזכר 23 חיילי צה"ל שמצאו את מותם במקום במהלך מלחמת העצמאות. במהלך המאה ה-19 זוהה המקום כאתר אפשרי למקום קבורת המכבים. כדאי להסתכל מערבה, בין העצים. ביום עם ראות טובה אכן ניתן לראות מכאן את הים, ממש כפי שכותב בן-מתתיהו. איפה כל השרידים המפוארים שתיאר? - ובכן, אכזבת אתכם, הם אינם. אולם הארכיאולוג קונארד שייק, שחפר כאן בסוף המאה ה-19 מצא כאן שרידי כנסייה מפוארת ותחתיה מצא גרם מדרגות שירד למערות קברים. לפי דו"חותיו היו שם חמישה קברים בטור ועוד שניים ניצבים. נשמע מוכר? בהתאם להסכמים עם התורכים, הוא כיסה את החפירה. מאז לא נחפר המקום שנית. שרידי בנייה קדומה, באבנים גדולות, עודם מפוזרים בשטח. כתובות מרוססות על הקיר וריבוי נרות הנשמה הדולקים הם עדות לכך שיהודים מסוימים מקדשים היום את קבר השיחי כקברו של מתתיהו בכבודו ובעצמו.

היכן קבורים המכבים? בהחלט יכול להיות שכאן, אולם כדי להיות בטוחים נאלץ להמתין לחפירות ארכיאולוגיות מסודרות במקום.

המסלול עודכן ב- 25.10.2011

על הזכויות שמורות ליותם יעקבסון ©